

Едвин Сугарев. *Николай Райнов - боготърсачът богоборец*. София, „Карина-Мариана Тодорова”, 2007. 256 с.

Провокиран съм от заглавието оценка, което Едвин Сугарев е избрал за монографията си, посветена на Николай Райнов – *Николай Райнов - боготърсачът богоборец*.

Думата *богоборец* има двойствено битие и употреба в българската езикова употреба.

От една страна е позитивното значение, което се наблюдава в някои християнски текстове, защото става дума за даването на новото име на патриарха на еврейския народ Яков в Битие, 32 глава. Яков се бори с ангел Господен цяла нощ и успява да не бъде надвит, а ангелът като вижда това наранява ставата на бедрото му и му дава ново име – Израил יִשְׂרָאֵל [исраёл].

Битие 32:28/29

27 А той му каза: Как ти е името? Отговори: Яков. 28 А той рече: Няма да се именуваш вече Яков, но Израил, защото си бил в борба с Бога и с човеци и си надвил.

Позитивни значения на *богоборец* има в редица случаи на българската литература и литературознание: Пенчо Славейков посвещава стихотворение на темата, озаглавено „Богоборец”, а през 1934 г. Яворов е наречен „поет богоборец” от Иван Мешков. Разбира се, позитивна е конотацията на епитета „богоборец”, когато се обсъжда Прометей. Така се случва в текста на Богдан Богданов *Прикованият Прометей на Есхил и символът на бунтаря* (Четвърта глава от книгата „От Омир до Еврипид”). Същото значение има терминът и у Йордан Ефтимов, в текста му *Есхил. Прикованият Прометей*, и, сигурно, при много други автори, писали за Прометей.

От друга страна е негативната конотация на *богоборец*, която се среща в множество текстове – от по-старо време до наши дни. Давам само един пример от фашизоидното писание *Геноцидът и Холокостът над българите, извършен от: юдеи, комунисти, турци, масони, гърци, богоборци, руснаци, глобалисти, сърби, ционисти*. Издателство АРАТЕБ, София, 2006. Негативно значение на термина може да се срещне и в проповедите на християнски свещеници.

В иврит стихът звучи доста интересно и не е задължително *Израел* да бъде разбран като „богоборец”.

Битие 32:28

“Estir” А той рече: Няма да се именуващ вече Яков, но **Израил**, защото си **бил в борба** с Бога и с човеци и си надвил.

Библия, 1940 А той рече: Няма да се именуващ вече Яков, но **Израил** {Т.е., **Борец с Бога.**}, защото **си бил в борба** с Бога и с човеци и си надвил.

Библия, 1992 И (му) рече: отсега името ти ще бъде не Иаков, **а Израил**, защото ти **се бори** с Бога, та и човеци ще надвиваш.

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִאמָר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִיתָ עִם-אֱלֹהִים
וְעַם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל:

LXX Genesis 32:29 εἶπεν δὲ αὐτῷ οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἰακωβ ἀλλὰ Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός

Решението, взето в Септуагинта за българското *бил в борба/се бори* Думата ἐνίσχυσας е глагол, деятелен залог, аорист, 2 л. ед.ч. и отговаря на ивритския глагол със същите характеристики שָׂרִיתָ [саритà] *ти* (м.р.) *се бори*.

Едно внятно калкиране би звучало така [исраёл ки-саритà имело(х)ùm] и това се превежда на български като „Израил, който се бори с Бог”. В енциклопедиите и речниците се посочва общ корен на *Израил* [исраёл] и (*той*) *се бори* (**бил в борба**) שָׂרִיתָ [саритà] – *Син-Рейш*-(X)е שָׂרָה. Основна форма на глагола שָׂרִיתָ [саритà] е שָׂרָה [сарà].

Тук, за разлика от много други случаи, не можем да открием в Септуагинта източника причина за девиации в индоевропейските преводи, защото глаголет ἐνίσχύω като транзитивен означава *ставам силен, придавам сила*.

ἐνίσχύω 1aor. ἐνίσχυσα, pass. ἐνίσχύθην *strengthen, impart strength; grow strong, regain strength. (ставам силен, придавам сила)* По BibleWorks.

Друго значение на глагола שָׂרָה [сарà], освен *боря се, сражавам се, е и имам сила*, подобно на гръцкия ἐνίσχύω, означаващ *ставам силен, придавам сила*. А глаголет תּוֹכַל [тухàль] освен *надвил* е модалният глагол *мога*. Така стихът в Битие 32:28 би доста различно:

А той рече: Няма да се именуващ вече Яков, но Израил, защото си **имал сила** с Бога и с човеци и **си могъл**.

Всъщност думата Исраел יִשְׂרָאֵל може да се декодира и като *пряко, направо; в правия, прекия път; пряк път* יִשָּׁר [йашар] + *бог* אֵל [ел]. И това е стандартно за юдаизма тълкувание.

Така или иначе, за да си обясним точното значение трябва да си спомним Битие, 28:20-22, сънят на Яков със стълбата и обричането на Господ:

Битие, 28:20-22

12 И сънува, и ето **стълба** изправена на земята, чийто връх стигаше до небето; и Божиите ангели се качваха и слизаха по нея. 13 И Господ стоеше над нея, и каза: **Аз съм Господ, Бог на баща ти Авраама, и Бог на Исаака**; земята на която лежиш ще дам на тебе и на потомството ти. 14 Твоето потомство ще бъде многочислено, като земния пясък; ти ще се разшириш към запад и към изток, към север и към юг; и чрез тебе и чрез твоето потомство ще се благословят всички племена на земята. 15 Ето, Аз съм с тебе и ще те пазя, където и да идеш, и ще те върна пак в тая земя; защото няма да те оставя, докле не извърша това, за което ти говорих. 16 **А като се събуди Яков от съня си, рече: Наистина Господ е на това място, а аз не съм знаел.** 17 **И убоя се, и рече: Колко е страшно това място! Това не е друго освен Божий дом, това е врата небесна.** 18 На сутринта, като стана Яков рано, взе камъка, който си беше турил за възглавница, изправи го за стълб, и изля масло на върха му. 19 И наименува онова място Ветил; а преди името на града беше Луз. 20 **Тогава Яков се обрече и каза: Ако бъде Бог с мене, и ме опази в това пътуване, по което отивам, и ми даде хляб да ям и дрехи да се облека, 21 така щото да се завърна с мир в бащиния си дом, тогава Господ ще бъде мой Бог, 22 и тоя камък, който изправих за стълб, ще бъде Божий дом; и от всичко, що ми дадеш, ще дам десетък на Тебе.**

Така виждаме, че богоборецът Яков задължително трябва да се убои от Бога, а мястото на съня, е „врата небесна”, но е дефинирано и като „страшно място”.

В тази библейска етимология на термина *богоборец* задължително трябва да влиза и страхът от Бога. Нещо, което някак си убягва в масовата употреба на епитета – позитивна или негативна. Всъщност страхът идва от **съзирането** на огромността на Бога и нищожеството на човека. В този смисъл страхът е вярното съотношение, а не задължение.

Имайки предвид съня на Яков, въобще личността на Яков, с други думи разширения контекст, излиза че в богоборството влиза и още едно тълкуване, друго значение – ‘път, водещ право към Бога’.

Ето защо, тъкмо в случая с Николай Райнов – един неспокоен дух и всестранно надарен човек – заглавието на Едвин Сугарев, наричащо Райнов *Боготърсачът богоборец*, така да се каже, попада в десетката на по-задълбоченото, контекстно зависимото, разбиране на библейския богоборец Яков/Израел, вървящ право към Бога, почувствал страх от Бога, бидейки на „страшно място”, което всъщност е „врата небесна”.

Намирам, че Сугарев е успял да отрази многостранните търсения и продукция на Николай Райнов – и в областта на изкуствата, и в социалната и в духовната сфера.

Смятам, че Николай Райнов е особена трансформация на възрожденския български дух, който не се страхува да влезе в противоречия със социални групи, институции, включително и с православната българска църква, за да премине по собствен път до духовни и интелектуални хоризонти и обекти. В този смисъл оценката на Сугарев за анатемосания от българската църква български интелектуалец и фронтовак е вид анти-анатема. В исторически и литературно-исторически

план оценката на Сугарев, по мое мнение, е точна, като ситуира Николай Райнов в парадигмата на епитета „боготърсачът богоборец”.

Текстът на Едвин Сугарев е писан близо двадесет години. В нашето забързано и преломно време такъв непресъхващ интерес показва, че е възможно дълго време да се пише на една тема. Трябва изрично да подчертая, че от дълго писания текст читателят не страда от разностилие, макар че авторът предупреждава, че това би било възможно. По мое мнение написаното от Сугарев се чете леко, което както знаем е измамно спрямо процеса на писане. Текстът е разбираем и върви леко, бих казал, подобно на акварел с прозрачност и ефирност. В същото време има редица изпипани детайли и характеристики, които не са характерни за техниката на акварела, при това, за лесно изплъзващ се и трудно уловим феномен, какъвто е Николай Райнов. Такъв точен детайл, например, е оценката за Николай Райнов през социалистическия период и много, много други.

Разбира се, аз бих имал уточнения и възражения относно културологичните влияния, които са формирали Стария завет, по които впрочем неведнъж, тактично съм вземал думата. Но това са нормални неща, които не са в центъра на литературската дейност. Самият Николай Райнов допуска да нарича Христос *Йешу*. Това е пренебрежително название на Христос вътре в юдаизма. Прескача се краткото *x*, *Йе(x)ушуа*, което променя смисъла и прави от момчето Спасител. Аз третирам обаче този факт като поредния пример за всеенергичността на Райнов, който очевидно е питал представители на българската еврейска общност, и като още едно доказателство, че Николай Райнов не се уморява да пита, да чете, да пише, да рисува, и да търси.

Тази кратка бележка по повод на монографията на Едвин Сугарев не е, и не може да бъде, задълбочен анализ на целия труд. Тя е по-скоро най-ценното, което буди едно книжно тяло – желание за диалог и надслагване на култура.

Мони Алмалех

Библейски преводи и източници

Библия, 1940: *Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия заветъ.*

Вярно и точно преведена отъ оригинала. Ревизирано издание, София, Придворна печатница, 1924.

Библия, 1992: *Библия сиреч книгите на Свещеното писание на Вехтия и Новия завет*, издава Св. Синод на Българската църква, София, 1992.

BibleWorks98: Copyright © 1998 BibleWorks, LLC.

“Estir”: Електронна Библия на български език с конкорданс. 2005.

LXT - LXX Septuaginta (LXT) (Old Greek Jewish Scriptures) edited by Alfred

Rahlfs, Copyright © 1935 by the Württembergische Bibelanstalt / Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission. The LXX MRT (machine readable text) was prepared by the TLG (Thesaurus Linguae Graecae) Project directed by Theodore F. Brunner at University of California, Irvine.

WTT - Biblia Hebraica Stuttgartensia BHS (Hebrew Bible, Masoretic Text or Hebrew Old Testament), edited by K. Elliger and W. Rudolph of the Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Fourth Corrected Edition, Copyright © 1966, 1977, 1983, 1990 by the Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart.